

Докторант Мурсалимова Насихат Мәзікенқызының «8D02304 – Әдебиеттану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынған «Жетісу ақындарының айтыстары: көпнұсқалығы, текстологиясы (қолжазба негізінде)» атты диссертациялық жұмысына берілген отандық кеңесші филология ғылымдарының кандидаты, доцент Әуесбаева Пакизат Теңізбайқызынан

Пікір

Ұсынылып отырған диссертациялық жұмыс «Жетісу ақындарының айтыстары: көпнұсқалылығы мен текстологиясы (қолжазба негізінде)» тақырыбына арналған. Диссертациялық жұмыстың құрылымы мен мазмұны қазіргі қазақ фольклортану ғылымындағы өзекті мәселелердің бірі – айтыс өнерінің тарихи-теориялық, аймақтық және текстологиялық қырларын кешенді түрде қарастыруға бағытталған. Жұмыстың жоспары логикалық жүйемен құрылған және зерттеу нысанын жан-жақты қамтиды.

Жұмыстың маңызды жетістіктерінің бірі – айтыс мәтіндерінің қолжазба және жарияланған нұсқаларын өзара салыстыру арқылы олардың құрылымдық айырмашылықтарын нақты мысалдар негізінде көрсетуі. Автор жекелеген айтыстардың бірнеше нұсқасын қатар қарастырып, мәтіндік толықтырулар мен қысқартулардың орын алу себептерін анықтауға ұмтылған. Әсіресе сандық көрсеткіштердің өзгеруі, образдық жүйенің кеңеюі, композициялық құрылымның түрленуі сияқты текстологиялық белгілерді анықтауы зерттеудің практикалық құндылығын арттыра түседі. Диссертацияда айтыс мәтіндерінің тұрақты сюжет өзегі мен өзгермелі қабаттарын ажыратуға бағытталған ғылыми ұстаным да жүйелі түрде көрініс тапқан. Бұл тәсіл айтыс мәтіндерінің ауызша дәстүр жағдайында қалыптасу заңдылықтарын анықтауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар автор нұсқалардың қалыптасуына әсер еткен орындаушылық дәстүр, жинаушылар ықпалы, жариялау ерекшеліктері сияқты факторларды ескеруге талпыныс жасаған.

«Айтыс өнерінің зерттелу тарихы мен ғылыми-теориялық негіздері» атты алғашқы тарауда айтыс жанрының жиналу, жариялану және зерттелу тарихының саралануы – тақырыптың деректік негізін айқындауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар айтыстың теориялық негіздерінің қарастырылуы зерттеудің ғылыми аппаратының қалыптасуына қызмет етеді. Бұл бөлімде айтыс жанрына қатысты отандық және шетелдік ғалымдардың еңбектеріне сүйену орынды деп есептеймін.

«Жетісу айтыс дәстүрі: тарихи-көркемдік сипат» атты екінші тарауда Жетісу айтыс дәстүрінің тарихи-көркемдік сипаты ашылып, өңірлік ақындық мектептің қалыптасуы мен дәстүр сабақтастығы мәселелері қарастырылады. Бұл бөлімнің ғылыми құндылығы – аймақтық ерекшеліктерді жүйелі түрде талдауға ұмтылуында.

Үшінші тарау зерттеудің ең күрделі әрі жаңашыл бөлігі ретінде айтыс мәтіндерінің текстологиясы мен көпнұсқалылығын қарастыруға арналған. Қолжазба және жарияланған нұсқалардағы айырмашылықтарды салыстыру

арқылы мәтіндердің өзгеру табиғатын анықтау – фольклортанудағы маңызды бағыттардың бірі. Атап айтқанда, Сүйінбай мен Тезек төре, Қатаған, Арыстанбек арасындағы айтыстар, сондай-ақ Құлмамбет Байсейітұлы және Бақтыбай Жолбарысұлы мұраларының әртүрлі нұсқаларын талдау ғылыми тұрғыдан құнды нәтижелер береді.

Айтыс мәтіндеріндегі өзгерістердің себептерін саяси, идеологиялық және редакторлық ықпалдар тұрғысынан саралау – зерттеудің теориялық тереңдігін арттырады. Бұл бағытта кеңестік кезеңдегі мәтіндік трансформациялар мәселесіне назар аудару орынды. Жалпы алғанда, ұсынылған жоспар ғылыми талаптарға сай, тақырыптың мазмұнын толық ашуға мүмкіндік береді. Зерттеу жұмысы қазақ фольклортану ғылымының өзекті мәселелерін қамтып, айтыс өнерінің көпқырлы табиғатын тереңірек тануға негіз болады деп бағаланады.

Қорытынды бөлім жұмыстың жалпы мазмұнын жинақтап, негізгі нәтижелерді жүйелі түрде көрсетеді. Автор зерттеу барысында қойылған мақсат пен міндеттердің орындалғанын дәлелдей алған. Қорытындыда негізгі ойлар қысқа әрі нақты тұжырымдалып, зерттеудің басты нәтижелері логикалық бірізділікпен берілген. Сонымен қатар, жұмыстың практикалық немесе теориялық маңызы айқындалып, алынған нәтижелердің қолдану мүмкіндіктері көрсетілген. Бұл қорытынды бөлімнің мазмұндық толықтығын арттырады. Жалпы алғанда, қорытынды бөлім жұмыстың мазмұнын толық ашып, зерттеудің ғылыми құндылығын айқындайды. Сонымен қатар нұсқалар арасындағы айырмашылықтардың пайда болу себептерін жинақтап беру және зерттеудің негізгі нәтижелерін тұтас түрде саралау қорытынды бөлімнің ғылыми салмағын арттыра түседі.

Докторант Мурсалимова Насихат Мәзікенқызының «Жетісу ақындарының айтыстары: көпнұсқалығы, текстологиясы (қолжазба негізінде)» атты диссертациялық жұмысы – ғылыми талаптарға сай орындалған, дереккөздерге негізделген, өзекті мәселелерді қамтыған зерттеу. Диссертациялық жұмысты тиісті талаптарға жауап беретін ғылыми еңбек ретінде бағалап, «8D02304 – Әдебиеттану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін қорғауға ұсынуға лайық деп бағалаймын.

Отандық кеңесші:

М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының бас ғылыми қызметкері,
филология ғылымдарының кандидаты,
доцент

П.Т. Әуесбаева